

לחסוקי שמעתתא

מסכת נדרים מ"ג – מ"ח • פרשת בלק תשע"ה • גליון 153

סיכום הלכות
של השיטות המובאות
בגמרא, בטור ובצ"ח
ולשון השו"ע
לפי סדר הדף היומי

המדיר בית חבירו ומת או מכרו לאחר:

נדרים מו.

משנה- האומר לחבירו קונם לביתך שאיני נכנס, שדך שאני לוקח, מת או שמכרו לאחר, מותר. לבית זה שאני נכנס, שדה זו שאני לוקח, מת או שמכרן לאחר, אסור- טור.

ראשונים

ריב"ש- קונם לביתך שאיני נכנס ומכרו וזכרו וקנאו, אסור. **ר"ן ורא"ש-** אמרו בירושלמי אמר 'לביתך', ונפל הבית וזכרו ובנאו, אסור- טור.

ר"ן- אמר בית זה ונפל, מותר. **ר"ן-** אמר ביתך זה הולכים לפי לשון 'זה' בין לחומרה במכירה שאסור לעולם שמשום שאמר 'זה', הרי בית זה אסור לעולם. בין לקולא בנפל וזכרו ובנאו שמוותר משום שאמר 'זה' הרי כשנפל ובנה, הוא בית אחר -שו"ע בי"א. אמר 'ביתך', אף אם נפל ובנאו במקום אחר, אסור שהרי עדיין ביתו הוא.

רא"ש- כשאמר 'ביתך זה' אסור בין לגבי מכירה ובין לגבי נפל שהבין הרא"ש ששתי בעיות שאלו בירושלמי- א' אם אומרים תפוס לשון ראשון, ובזה פוסקים לחומרא משום ספק, וב' אם נפל ובנה אחר במקומו אם נחשב כראשון וכן כתב **הטור- שו"ע בסתם.**

רמב"ם- אמר 'ביתי זה', שאמר גם 'ביתי' וגם 'זה' מתיחסים ל'ביתי' ומותר לאחר מותו ב"י- ולענין נפילה היא אסור שהרי זהו ביתו- **שו"ע בי"א.**

שו"ע יו"ד סימן רט"ז

ד. אמר לחבירו קונם לביתך שאני נכנס שדך שאני לוקח, מת או שמכרן או נתנן לאחר, מותר. אבל כל שהוא ברשותו אסור אפילו מכרו ואחר כך קנאו או שנפל ובנאו ואפילו לא בנאו במקומו הראשון. הגה אמר לו קונם בית חבירי שאיני נכנס בו, אע"פ שמת האב חסוק, לכל יולאיי חלציו קרויין בית אב [ואם מכרו, מותר, אבל אסור לילך ליוצאי חלציו, ש"ך].

אחרונים

בה"ט- ריב"ש- אמר קונם לביתך ומכרו לנודר עצמו, אסור שהרי מכח המוכר בא לו הבית. **ש"ך-** קונם לביתך, וקנה בית אחר, מותר בו.

ה. אמר קונם לבית זה שאני נכנס בו, אסור בו לעולם, בין שמת או מכרו או נתננו לאחרים. ואם נפל ובנאו אפילו במקומו ובמדתו הראשונה, מותר.

ו. אמר קונם לביתך שאני נכנס, אסור בו לעולם בין שמת או מכרו או נתננו לאחר, בין שנפל ובנאו. ויש מי שמתיר במת או מכרו או נתננו ואוסר בנפל ובנאו. ויש מי שאוסר בזו ומתיר בזו.

הדיר חבירו מבית זה או מביתו, מת או שמכרו לאחר:

נדרים מז.

בעי **אבימי** קונם לבית זה שאתה נכנס רא"ש- ואמר בחיי ובמותי, מת או שמכרו לאחר מהו האם דווקא דבר שברשותו אדם אוסר? אמר **רבא** ת"ש- האומר לבנו קונם שאי אתה נהנה לי, ומת, יירשנו. בחייו ובמותו, אם מת, לא יירשנו- **רמב"ם וטור.** המשך הברייתא במ"ב בבא קמא - ויתן לבניו ולאחיו אם אין לו לווה ובעלי חוב באים ונפרעים לפי שאלו נכסיו, אלא שאסור לו להנות מהם- **רמב"ם.**

ראשונים

רא"ש- דוקא אם מפרש ואומר בחיי ובמותי נאסר לאחר מותו- טור. **ר"ן-** אף אם אמר 'בית זה' אוסר לאחר מותו ולאחר שמכרו, אף שלא פירש בחיי ובמותי.

ב"י- הרמב"ם מחלק בין אמר נכסי, ככרי וכדו', שאז אם מת או מכרם, הרי הם מותרים, לבין אם אמר בית זה ככר זה וכדו', שאם מת או מכרם, הרי הם אסורים. אמר לבנו הרי אתה אסור בהנייתי או שנשבע שלא יהנה בו אם מת, יירשנו, שהוא כאומר נכסי אסורים אסר עליו הנייתו

ופירש בין בחיי בין במותי, אם מת, לא יירשנו שהוא כאומר נכסים אלו אסורים עליך. אם אמר 'ביתי זה', שאמר גם 'ביתי' וגם 'זה' מתיחסים ל'ביתי' ומותר לאחר מותו.

ב"י- הדיר את בנו מנכסיו בחייו ובמותו, יכול ליתן לאחיו אבל לדעת שהרי אין לו בזה טובת הנאה שהרי הנכסים אסורים עליו. **הר"ן** יכול לומר לאחיו שאלו נכסי אבא, ויטלו מהם, אבל אינו רשאי ליתנם להם.

שו"ע יו"ד סימן רט"ז

ז. אמר ראובן לשמעון- קונם בית זה שאתה נכנס, ומת או שמכרו לאחר, אסור. שהאוסר דבר שהוא שלו על חבירו אע"פ שיצא ברשותו הרי הוא באיסורו עומד. אבל אם אמר לו קונם לביתי שאתה נכנס, אם מת או מכרו או נתנו לאחר, מותר. האומר לבנו הרי אתה אסור בהנייתי או שנשבע שלא יהנה בו, אם מת, יירשנו, שזה כאומר נכסי עליך אסורין. אבל אם אסר עליו הנייתו ופירש בין בחייו בין במותו, אם מת, לא יירשנו, שזה כאומר נכסי אלו עליך אסורים. הגה קהל שנלכו כל מה שיגזרו יהיה ללודך בנין בית הכנסת וזנין בית המדרש, יהנו מחלה לזה ומחלה לזה, אע"פ שלא גזרו להספיק אחד מהם. מי שהשביע את בנו או חבירו שלא יזיה מעותיו לחאריים אם לא ברשות ראוהו ושמעוהו, ומה אחד מהם, מותר להלוות ברשות הא', לכל מקום שנאמר פלוני ופלוני משמע אפילו א' מהם עד שיפרוט כן שניהם ביחד [בה"ט- ואף אם לא מת אמד מהם, ש"ך. אבל הרא"ם כתב שצריך שניהם]. מי ששבע לאשה המשודכת לו שלא ישא אשה עליו, וקודם שנכנסה נפלה לו יזמה, מותר ליזמה, ולשון 'עליו' אינה במשמע אלא אם נשאה תחילה. ולא יכנס המשודכת אלא א"כ יתירו לו שבעתו [אבל בבבדק הבית הגיה שלא ישא אחרת בלא היתר, ולפי"ז מותר לשאת, ש"ך].

אחרונים

ש"ך- קונם בית זה שאתה נכנס ונפל וזכרו ובנאו, נראה שמותר כמו שאמרו בסעי' ה'. אמר ביתי שאתה נכנס, אסור אף אם נפל וזכרו ובנאו כבסעי' ד'. אמר 'קונם לכשיצא מרשותי' אינו יכול לאוסרו שצריך להחיל האיסור כשעודו ברשותו.

שו"ע יו"ד סימן רכ"ג

ב. האומר לבנו הרי אתה אסור בהנאתי או שנשבע שלא יהנה בו, אם מת יירשנו. אסר עליו הנאתו ופירש בין בחיי בין במותי אם מת, לא יירשנו.

דרכי נתינה למודר הנאה:

נדרים מג.

משנה- היו מהלכים בדרך ואין לו מה יאכל והוא מודר הנאה מחבירו, נותן לאחד לשום מתנה והלה מותר בה. אם אין עמהם אחר מניח על הסלע או על הגדר ואומר הרי הן מופקדים לכל מי שיחפוץ והלה נוטל ואוכל.

נדרים מח.

משנה- המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל, נותנו לאחר לשום מתנה והלה מותר בה. מעשה באחד בבית חורון שהיה אביו נודר הימנו הנאה והיה משיא את בנו. אמר לחבירו- חצר וסעודה נתונים הינם לפניך אלא כדי שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה, אמר, אם שלי הם הרי הם מוקדשים לשמים! א"ל, נתתי לך את שלי שתקדישם לשמים?! א"ל נתת את שלך אלא שתהא אתה ואביך אוכלים וכו' ויהא עוון תלוי בראשו?! אמרו חכמים כל מתנה שאינה שאם הקדישה תהא מקודשת, אינה מתנה. אמר **רבא** בלישנא בתרא- אף אם אמר ליה הן לפניך שיבוא אבא ויאכל, אסור, מאי טעמא, סעודתו מוכחת עליו כלומר הואיל ואין אדם מכין סעודה ונותנה לאחר, ניכר שזהו תנאי לשיבוא אבא הוא. גמ'- חיסורי מחסרא והכי קתני- ואם הוכיח סופו על תחילתו, אסור, ומעשה נמי בבית חורון שבמעשה בית חורון לא היה זה אלא הערמה.

ראשונים

ר"ן- הלכה כלישנא בתרא דרבא שאף אם אמר ויבוא אבא, אסור שהרי אין אדם מכין סעודה כדי ליתנה לאחר והרי הסעודה מוכחה, והאמירה שאמר נחשבת תנאי

וכן כתב רבינו ירוחם בשם הרשב"א- שו"ע. והרשב"א כתב שדוקא כשאמר כן בשעת מתנה אבל לא לאחר מכן, אבל הרמב"ם כתב שאף אם אמר כן לאחר מכן אסור ואינה מתנה.

ב"י- ומדברי רבינו ירוחם נראה שלדעת הרמב"ם אף אם לא אמר והינם לפניך וכדו' כיון שסעודתו מוכחת עליו שלא גמר להקנות, אסור.

שו"ע יו"ד סימן רכ"א

ט. היו מהלכים בדרך ואין לו מה יאכל [ומשום כך בלבד התירו, ש"ך], נותן לאחר לשם מתנה והלה מותר בה ואם אין עמהם אחר, מניחין על הסלע ואומר הרי הוא מופקר לכל מי שירצה והלה נוטל ואוכל [ב"ח- ולא הצריכו ג' משום שאין לו מה לאכול. והש"ך כתב שבמטלטלי אין צריך ג']. במה דברים אמורים, בנותן לאחר לשם מתנה בסתם, אבל אם אמר לחבירו הסעודה נתונה לך במתנה ויבא פלוני שהוא אסור בהנתייג ויאכל עמכם בסעודה הרי זה אסור, ולא עוד אלא אפילו נתן לו סתם וחזר ואמר לו רצונך שיבא פלוני ויאכל עמכם, אם הוכיח סופו על תחלתו שלא נתן לו אלא על מנת שיבא פלוני ויאכל, אסור. כגון שהיתה סעודה גדולה והוא רוצה שיבא אביו או רבו וכיוצא בהם שהם אסורים בהנתייג לאכול מסעודתו, שהרי סעודתו מוכחת עליו שלא גמר להקנות וכן כל כיוצא בזה.

בפני כמה היו הפקר:

נדרים מה.

ר' יוחנן- כל המפקיר בפני ג' היו הפקר בפני ב' לא היו הפקר. ר' יהושע בן לוי- דבר תורה אף בפני אחד היו הפקר, ואמרו בג' כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעידים.

ראשונים

רא"ש ר"ן- הלכה כר' יהושע בן לוי. ב"י- והרא"ש הוסיף שהיו הפקר אף בינו לבין עצמו- טור. ונפק"מ שאם השאיל פרתו לגוי ולא החזירה לפני שבת שפיקרנה בינו לבין עצמו. וכן מבואר בדברי התוס' והרא"ש. וכתב הרא"ש עוד שזו דעת רבינו שמשון.

שו"ע חו"מ סימן רע"ג

ז. המפקיר את הקרקע כל הקודם והחזיק בה, זכה. דין תורה אפילו הפקיר בפני אחד הרי זה הפקר ונפטר ממעשרות, אבל מדברי סופרים אינו הפקר עד שיפקיר בפני שלשה כדי שיהיה אחד זוכה אם רצה, והשנים מעידים. הגה וי"ט אומרים לאפילו זינו לזני ענמו היו הפקר.

מודר הנאה בחצר השותפים:

נדרים מה:

משנה- השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר. ר"א בן יעקב- זה נכנס לתוך שלו, וזה נכנס לתוך שלו וחולקים אם יש ברירה או אין ברירה, ר"ן. ושניהם אסורים להעמיד ריחיים ותנור ולגדל תרנגולים ואף שדרכן לוותר על הנחה בחצר, אין ויתור במודר הנאה.

היה אחד מהם מודר הנאה מחבירו לא יכנס לחצר. ר' אליעזר בן יעקב- יכול הוא לומר לו לתוך שלי אני נכנס. וכופין את הנודר למכור את חלקו.

היה אחד מן השוק מודר באחד מהם הנאה לא יכנס לחצר. ר' אליעזר בן יעקב- יכול לומר לתוך של חבירך אני נכנס.

גמ'- ומחלוקת בנדרו מעצמם, אבל בהדירו זה את זה מודים חכמים לר' אליעזר בן יעקב.

מחלוקת באין בה כדי חלוקה שקנו אותה שכל החצר תהא של שניהם, ויש לומר שאף שבעלמא אין ברירה, בדין זה לר' אליעזר בן יעקב יש ברירה שהרי כשקנו אותה הסימו שכל אחד ישתמש בה, ובשעה שישתמש בה אחד, הרי הובר למפרע שזו שעתו, ואז החצר שלו, אבל יש בה כדי חלוקה, דברי הכל אסור הואיל ולא הוצרכו מלכתחילה להסכים שכל החצר תחלק לשימוש של כל אחד כל אחד בזמנו שהרי יש בה דין חלוקה, ואם נחלק את החצר הרי נצטרך לברירה, ואין ברירה מדאורייתא, ר"ן. ב"י- וחלוקה זו בין יש בה דין חלוקה לאין בה, היא בכל הדינים האמורים.

רב הונא ור' אלעזר- הלכה כר' אליעזר בן יעקב.

ראשונים

ר"ן- הרשב"א כתב שאדם מן השוק יכול ליכנס רק אם השותף צריך לו או שהוא צריך לשותף אבל לא לעצמו והרא"ה כתב שבכל ענין מותר ואפשר שכן דעת הטור, ב"י, ולא נראים לי דבריו.

ר"ן- דעת הרמב"ם שהמדיר את חבירו, אותו כופין למכור, ואין זו דרך הגמ' שלנו אלא כך אמרו בירושלמי. אבל אמרו בתוספתא שאם היה רגיל שתי פעמים להדיר לחבירו, מחייבים אותו למכור חלקו. ודעת הרשב"א שאף לאחר חלוקה אסורים, ודעת הרמב"ם שלאחר חלוקה מותרים. ב"י- וכן דעת הטור.

רא"ש וטור- אף בהדיר את חבירו צריך למכור את חלקו. והרמב"ם כתב שרק במדיר עצמו צריך למכור חלקו.

טור- היה אחד מהם מודר הנאה מחבירו הוא אסור בהעמדת תנור וכו' ואסור ליכנס בה, וחבירו מותר בכל. וכופין אותו למכור חלקו, וכפיה זו כשאסר בלשון חצרי שמותר בו לאחר שימכר, אבל אם אמר חצר זו, לא מועילה הכפיה שהרי אסור בו אף לאחר שימכר.

שו"ע יו"ד סימן רכ"ו

א. שנים שהם שותפים בחצר ונדרו הנאה זה מזה אם יש בו דין חלוקה [ד' אמות על ד' אמות לכל אחד, בה"ט], חל הנדר ואסורין ליכנס בו עד שיחלקו ויכנס כל אחד בשלו וכ"ש אם אחד מהם הדיר לאחד מן השוק מנכסיו שאסור ליכנס בו [ולצורך אחד מן השותפים- ש"ך- אסור, ט"ז- מתיח], ואם אין בו דין חלוקה לא חל הנדר, ומותרין ליכנס בו בין אם הדירו זה את זה או שהדיר אחד מהם לאחד מן השוק מנכסיו. ודוקא כשאותו מן השוק שהוא מודר נכנס לצורך השותף בין שהוא צריך לשותף בין שהשותף צריך לו [ב"ח- משמע מהרא"ש והטור שדוקא שהשותף צריך לו. ש"ך- וכן משמע מ' ירוחם], אבל ליכנס בו שלא לצורך השותף, אסור. הגה וכן הדין צננים שהיה להם יחד מקום צבית הכנסת [יש בו דין חלוקה, לבוש, רשב"א] ואמר אחד לחבירו חלקי יהא לך הקדש למאחר קדאמך לך הקדש ולאי כוונתו לאסרו עליו [ולא מועיל מה שמפרש להקל, ט"ז] אבל אם אמר יהא הקדש ולא אמר לך לא כוון אלא שהיה הקדש לעניים ומותר חבירו ליהנות ולשכב עליה. והוא הדין בכל כיוצא בזה. וכן אם היו שותפין בדבר המיטלטל אם יש בו דין חלוקה אסורין בו ואם אין בו דין חלוקה מותרין בו.

ב. כשהדירו שניהם זה את זה אסורים להעמיד בו תנור וכירים וריחיים ותרנגולים. היה אחד מהם מודר הנאה מחבירו, הוא אסור בהעמדת תנור וכירים וריחיים ותרנגולים [אף אם אין בו דין חלוקה, ש"ך], ואסור ליכנס בו אם יש בו דין חלוקה וחבירו מותר בכל. והיו כופין את הנודר למכור חלקו אם נאסר בלשון חצרי, שמותר בו לאחר שימכר.

אחרונים

בה"ט- משמע מהשו"ע שאם הדירו זה את זה, אסור להשתמש בו אף אם אין בו דין חלוקה ומשמע שכל תשמיש שממלא כל החצר כגון לשטוח פירות וכ"כ המהרש"ל.

המדיר את חבירו ויש לו מרחץ מושכר בעיר:

נדרים מו.

משנה- המודר הנאה מחבירו ויש לו למדיר מרחץ ובית בד מושכרים בעיר אם יש לו למדיר בהן תפיסת יד אסור. אין לו בהן תפיסת יד מותר. רב נחמן- תפיסת יד למחצה שליש ורביע מהרווחים, ר"ן. אביי- אף בפחות מכך אסור. ומותר במקבל בטסקא כלומר שהשוכר נותן את המס על המרחץ, רא"ש. ר"ן- שמעלה לבעל המרחץ שכר שנתי קבוע.

ראשונים

רמב"ם- תפיסת יד היינו ששיר בגוף המרחץ חלק לעצמו שלא השכיר והלכה כאביי שכל ששיר לעצמו כל שהוא, אסור, ואם מקבל בעל המרחץ שכירות, מותר למודר ליכנס למרחץ.

טור- תפיסת יד היינו ששייר לו בו חלק. ואם לא נשאר לבעלים חלק, ואפילו את המס השוכר משלם, אז אינו בכלל נכסיו וכשאסר נכסיו על המודר, לא היתה דעתו על המרחץ. אבל אם אסור בפירוש, חל האיסור גם עליו.

שו"ע יו"ד סימן רכ"א

ו. המודר הנאה מחבירו ויש לו מרחץ ובית הבד מושכרים בעיר, אם יש לו בהם תפיסת יד אסור. אם אין לו בהם תפיסת יד [שכשהדירו מנכסיו לא היתה דעתו על מרחץ זה דאין בכלל נכסיו, ט"ז] מותר, אבל אם אסרו עליו בפירוש, חל האיסור גם עליו.

אין בדברים המובאים בעלון כדי לפסוק הלכה, אלא כדי שיהיה לימוד הדף היומי שלם ביד הלומד, סוגית הגמ' ועיקרי ההלכה. להערות, הצעות, או לקבלת העלון בדואר ניתן להתקשר - 052-7134167.

לע"נ

אמו"ר אליהו בן הרב שלום יהודה ז"ל

לרפואת

רחל בת רחה, נג'יה ויקטוריה בת רחה, חביבה בת רחה, עליזה בת רחה, פרידה בת מזל, ד' א' בן ש' בתושח"י

ולהצלחת התורמים החפצים בעילום שם

לקבלת העלון דרך המייל ניתן לשלוח

avishaisofer@etrog.net.il - ל